

TADQIQOT

ISSN: 2181-0990
DOI: 10.26739/2181-0990

Impact Factor: 5.878

JOURNAL OF
REPRODUCTIVE
HEALTH AND
URO-NEPHROLOGY
RESEARCH

TADQIQOT.UZ

VOLUME 2, ISSUE 2

2021

МИНИСТЕРСТВО ЗДРАВООХРАНЕНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Журнал репродуктивного здоровья и уро-
нефрологических исследований

JOURNAL OF REPRODUCTIVE HEALTH AND URO-NEPHROLOGY RESEARCH

Главный редактор: Б.Б. НЕГМАДЖАНОВ

Учредитель:

Самаркандский государственный
медицинский институт

Tadqiqot.uz

Ежеквартальный
научно-практический
журнал

№ 2
2021

ISSN: 2181-0990
DOI: 10.26739/2181-0990

Главный редактор:
Chief Editor:

Негмаджанов Баходур Болтаевич

доктор медицинских наук, профессор,
заведующий кафедрой Акушерства и гинекологии №2
Самаркандского Государственного медицинского института

Doctor of Medical Sciences, Professor, Head of the Obstetrics
and Gynecology Department No. 2 of the
Samarkand State Medical Institute

Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Каттаходжаева Махмуда Хамдамовна

доктор медицинских наук, профессор
Кафедры Акушерства и гинекологии Ташкентского
Государственного стоматологического института

Doctor of Medical Sciences, Professor
Departments of Obstetrics and Gynecology
Tashkent State Dental Institute

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:
MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

Луис Альфондо де ла Фуэнте Эрнандес
профессор, член Европейского общества
репродукции человека и эмбриологии
Prof. Medical Director of the Instituto
Europeo de Fertilidad. (Madrid, Spain)

Ramašauskaitė Diana

профессор, руководитель Вильнюсского центра
перинатологии, профессор и руководитель клиники
акушерства и гинекологии при институте клинической
медицины Вильнюсского университета (Prof. Clinic of
Obstetrics and Gynecology Vilnius University Faculty
of Medicine, Latvia)

Аюпова Фарид Мирзаевна

доктор медицинских наук, профессор,
заведующая кафедрой Акушерства и гинекологии №1
Ташкентской медицинской академии.

Зокирова Нодира Исламовна

доктор медицинских наук, профессор кафедры
акушерства и гинекологии №1, Самаркандского
Государственного медицинского института

Кадыров Зиёратшо Абдуллоевич

доктор медицинских наук, профессор заведующий
кафедрой Эндоскопической урологии факультета
непрерывного медицинского образования
медицинского института РУДН.

Негматуллаева Мастура Нуруллаевна

доктор медицинских наук, профессор кафедры
акушерства и гинекологии №2, Бухарского
медицинского института.

Окулов Алексей Борисович

доктор медицинских наук, профессор кафедры
медицинской репродуктологии и хирургии
Московского государственного
медико-стоматологического университета.

Махмудова Севара Эркиновна

ассистент кафедры Акушерства и гинекологии
факультета последипломного образования
Самаркандского Государственного медицинского
института (**ответственный секретарь**)

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:
MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

Boris Chertin

MD Chairman, Departments of Urology & Pediatric
Urology, Shaare Zedek Medical Center, Clinical Professor in
Surgery/Urology, Faculty of Medicine, Hebrew University,
Jerusalem. (Профессор хирургии/урологии, медицинский
факультета ивритского университета)

Fisun Vural

Doçent Bilimleri Üniversitesi, Haydarpaşa
Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği İdari
ve Eğitim Sorumlusu. Доцент Университета
естественных наук, учебно-исследовательской
больницы клиники акушерства и гинекологии.

Melike Betül Öğütmen

SBÜ Haydarpaşa Numune SUAM Nefroloji
Kliniği idari ve Eğitim Sorumlusu.
Доцент Университета естественных наук,
учебно-исследовательской
больницы клиники нефрологии.

Аллазов Салах Алазович

доктор медицинских наук, профессор
кафедры урологии, Самаркандского
Государственного медицинского института

Ахмеджанова Наргиза Исмаиловна

доктор медицинских наук, доцент,
заведующая кафедрой №2 педиатрии с
курсом неонатологии, Самаркандского
Государственного медицинского института

Локшин Вячеслав Нотанович

доктор медицинских наук, профессор,
член-корр. НАН РК, президент Казахстанской
ассоциации репродуктивной медицины.

Никольская Ирина Георгиевна

доктор медицинских наук, профессор
ГБУ МО МОНИАГ.

Шалина Раиса Ивановна

доктор медицинских наук, профессор
кафедры акушерства и гинекологии педиатрического
факультета РНИМУ им.Н.И.Пирогова

Page Maker | Верстка: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Телефон: +998 (94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

ОБЗОРНЫЕ СТАТЬИ/ LITERATURE REVIEW

1. Абдуллаева Л. М., Турапова М., Мамирова М. Проблема ожирения в гинекологической практике Abdullayeva L. M., Turapova M., Mamirova M. The problem of obesity in gynecological practice.....	5
2. Амонова М. Ф., Азимова К. И., Исроилова Г. П. Ранняя профилактика и диагностика остеопороза у женщин в постменопаузе Amonova M.F., Azimova K.I., Isroilova G.P. Early prevention and diagnosis of osteoporosis in postmenopausal women.....	8
3. Сафаров А.Т., Сафарова Л. А. Ведение беременности и родов у женщин с рубцом на матке Safarov A.T., Safarova L.A. Management of pregnancy and childbirth in women with a uterine scar.....	11
4. Сафарова Л. А. Перинатальная трансмиссия вич-инфекции - современный взгляд на проблему Safarova L.A. Perinatal transmission of hiv infection: a modern view of the problem.....	16
5. Ташкенбаева У. А, Музапова У.Р. Инфекции, передающиеся половым путем: особенности эпидемического процесса, клиники и диагностика Tashkenbaeva U.A., Muzarova U.R. Sexually transmitted infections: features of the epidemic process, clinic and diagnosis.....	19
6. Турапова М., Абдуллаева Л. М., Мамирова М. Беременность и сахарный диабет Turapova M., Abdullaeva LM, Mamirova M. Pregnancy and diabetes mellitus.....	22

ОРИГИНАЛЬНЫЕ СТАТЬИ/ ORIGINAL ARTICLES

1. Аллазов С. А., Мансуров У. М., Эшбеков М. А., Аллазов А. С., Искандаров Ю. Н., Маманазаров Д.М. Отечественное кровоостанавливающее лекарственное растение – лагохилус Allazov S. A., Mansurov U. M., Eshbekov M.A., Allazov A.S., Iskandarov Y.N., Mamanazarov D.M. Domestic hemostatic medicinal plant – lagohilus.....	26
2. Аллазов С. А., Аллазов Х. С., Искандаров Ю. Н., Эшбеков М. А. Мультиорганная операция на 4-х органах человеческого организма Allazov S. A. A., Allazov H. S., Iskandarov Y. N., Eshbekov M. A. Multiorgan surgery on 4 organs of the human body.....	32
3. Исакова Д. Б., Мамарасулова Д. З., Алмухаммедова Б. Г., Якубова О. А. Онкоэпидемиологическое состояние заболеваемости и смертности предраковых и раковых заболеваний шейки матки Isakova D.B., Mamarasulova D.Z., Almukhammedova B.G., Yakubova O. A. Onkoepidemiological state of morbidity and mortality of precancerous and cancerous diseases of the cervix.....	36
4. Искандаров Ю. Н., Гафаров Р. Р., Эшбеков М. А., Аллазов С. А. Разнопериодные осложнения при аденомэктомии простаты: современные взгляды Iskandarov Y. N., Gafarov R. R., Eshbekov M. A., Allazov S. A. Divergent complications in adenomectomy of the prostate: current views.....	41
5. Каримова М.Н., Тугизова Д.И., Субхонов У., Эсанкулова Б. Прогноз и результаты лечения при метастатическом раке молочной железы Karimova M.N., Tugizova D.I., Subxonov U, Esonkulova B. Prognosis and treatment results in metastatic breast cancer.....	48
6. Каримова М.Н., Тугизова Д.И., Хайдарова Р.Ш., Низомова И.Б. Особенности течения рака молочной железы у женщин пожилого и старческого возраста Karimova M.N., Tugizova D.I., Haidarova R.SH, Nizomova I.B. Features of the course of breast cancer in elderly and senile women.....	53
7. Усинова З. Б., Ниязметов Р. Э., Матякубов Б.Б. Восстановление репродуктивной функции после внематочной беременности Usinova Z.B., Niyazmetov R.E., Matyakubov B.B. Restoration of reproductive function after ectopic pregnancy.....	57

JOURNAL OF REPRODUCTIVE HEALTH AND URO-NEPHROLOGY RESEARCH

ЖУРНАЛ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВЬЯ И УРО-НЕФРОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

УДК 616-006. 04-082 (470)

Isakova Dilnoza Baxtiyarovna Assistent Andijon Davlat tibbiyot instituti
Andijon, Uzbekiston**Mamarasulova Dilfuzaxon Zakirjanovna**Tibbiyot fanlari doktori, dotsent
Andijon Davlat tibbiyot instituti
Andijon, Uzbekiston**Almammedova Barno Gulmukhammatovna**Tibbiyot fanlar nomzodi
Respublika ixtisoslashtirilgan Onkologiya va
radiologiya ilmiy amaliy tibbiyot markazi
Andijon, Uzbekiston**Yakubova Oltinoy Abduganievna**Tibbiyot fanlar doktori, dotsent
Andijon Davlat tibbiyot instituti
Andijon, Uzbekiston

BACHADON BO'YNI SARATON OLDI VA SARATON BILAN KASALLANISH VA O'LIM KO'RSATKICHLARI BO'YICHA ONKOEPIDEMIOLOGIK XOLATI

For citation: Isakova Dilnoza Bakhtiyarovna, Mamarasulova Dilfuzaxon Zakirjanovna, Almuhammedova Barno Gulmukhammatovna, Yakubova Oltinoy Abduganievna, Oncoepidemiological state of morbidity and mortality of precancer and cancer diseases of the cervix, Journal of reproductive health and uro-nephrology research. 2021, vol. 2, issue 2, pp. 34-38

 <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0990-2021-2-9>

ANNOTATSIYA

Saraton xastaligi dunyoda o'lim xolatiga olib kelayotgan asosiy sabablardan biri hisoblanadi, deyarli har oltinchi o'lim saraton sababli qayd etiladi. 2018 yil tahliliga ko'ra ushbu hastalik tufayli 9.6 mln bemor bu dunyodan ko'z yumgan. Bu maqolada 2019 yil ma'lumotlariga tayangan holda aytish mumkinki, ayollar orasida xavfli kasalliklar bilan kasallanish ko'rsatkichi ortgani birinchi tomondan salbiy baholansada, ikkinchi tomondan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2866-sonli qarorining ijrosi amaliyotda ijobiy ta'minlanayotganini ko'rish mumkin. Ko'krak bezi saratoni xastaligi deyarli 50%, bachadon bo'yni saratoni esa 40 % holatlarda mutaxassislarning tuman sharoitida profilaktik ko'ruv jarayonlarida aniqlangan natijalari yoritilgan.

Tayanch suzlar: profilaktik kuruv, xavfli usmalar

Isakova Dilnoza Bakhtiyarovna,Assistant Andijan State Medical Institute
Andijon, Uzbekistan**Mamarasulova Dilfuzaxon Zakirjanovna,**Doctor of science, docent
Andijan State Medical Institute
Andijon, Uzbekistan**Almuhammedova Barno Gulmukhammatovna,**Doctor of philosophy
Republican Specialized scientific-practical
medical center of Oncology and Radiology
Andijon, Uzbekistan**Yakubova Oltinoy Abduganievna**Doctor of science, docent
Andijan State Medical Institute
Andijon, Uzbekistan

ONCOEPIDEMIOLOGICAL STATE OF MORBIDITY AND MORTALITY OF PRECANCER AND CANCER DISEASES OF THE CERVIX

ANNOTATION

Cancer is the second of the main causes of death in the world; So in 2018 9.6 million people died from this disease. Cancer becomes the cause of almost every sixth death in the world. About 70% of deaths from cancer occur in low- and middle-income countries. This article can be said that the growth of malignant diseases among women, first of all, had a negative assessment in 2019, but on the other hand, the positive effect of the implementation of the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan No. 2866. In 50% of breast cancer and 40%. Cases of cervical cancer have described the results of preventive inspections in the area.

Keywords: preventive examination, malignant tumors, cervical cancer

Исакова Дилноза Бахтияровна,

Ассистент Андиганский государственный
медицинский институт
Андиган, Узбекистан

Мамарасулова Дилфузахон Закиржановна,

Доктор наук, доцент
Андиганский государственный медицинский институт

Алмухаммедова Барно Гульмухамматовна,

Доктор философии по медицинским наукам
Ташкентский городской филиал
Республиканского специализированного
научно практического центра онкологии и радиологии
Андиган, Узбекистан

Якубова Олтиной Абдуганиевна

Доктор наук, доцент Андиганский
государственный медицинский институт
Андиган, Узбекистан

ОНКОЭПИДЕМИОЛОГИЧЕСКОЕ СОСТОЯНИЕ ЗАБОЛЕВАЕМОСТИ И СМЕРТНОСТИ ПРЕДРАКОВЫХ И РАКОВЫХ ЗАБОЛЕВАНИЙ ШЕЙКИ МАТКИ

АННОТАЦИЯ

Рак является второй из основных причин смерти в мире; так в 2018 г от этого заболевания умерли 9.6 млн человек. Рак становится причиной практически каждой шестой смерти в мире. Около 70 % случаев смерти от рака происходит в странах с низким и средним уровнем дохода. В этой статье можно сказать, что рост злокачественными заболеваниями среди женщин, в первую очередь имела негативную оценку в 2019 году, но с другой стороны, положительный эффект от реализации Указа Президента Республики Узбекистан № 2866. В 50% случаев рака молочной железы и в 40% случаев рака шейки матки описаны результаты профилактических осмотров в районе.

Ключевые слова: профилактическое обследование, злокачественные опухоли.

Mavzuni dolzarbligi. Xavfli o'smalar epidemiologiyasini o'rganishdan asosiy maqsad ushbu kasallik turli shakllarining tarqalish qonuniyati, etiologik va patogen omillar ta'siri orasidagi bog'liqlikni, qolaversa kasallikning yuzaga chiqishi, kasallanish hamda o'lim chastotasi ortishi yoki pasayishini o'rganish asosiy maqsadlar deb hisoblanadi. Natijada epidemiologik tadqiqotlar bir tomondan saratonning ayrim shakllari etiopatogenetik mohiyatini (yoki uni yangi ma'lumotlar bilan boyitishni) ochib berish, ikkinchi tomondan saratonga qarshi kurashishda aniq ma'lumotlar bilan sog'liqni saqlash tizimi tashkilotchilarini qurollantirish, aholi salomatligini shakllantirish uchun omillar, sharoit va boshqarilayotgan jarayonni nazorat qilishga imkon beradi[9].

Xavfli o'smalar zamonaviy jamiyatning o'ta murakkab tibbiy-ijtimoiy muammolaridan biri hisoblanadi. Saratonni o'rganish bo'yicha Xalqaro agentlik (SO'BXA) ma'lumotlariga ko'ra, dunyodaxavfli o'smalar bilan kasallanish hozirgi kunda yiliga 18 mlndan 2030 yilga kelib 30 mlnga ko'payishi kutilmoqda. SHu bilan birga kasallikdan o'lim darajasi yiliga 9 mln dan 12 mlnga ko'paymoqda[1,8].

O'zbekiston Respublikasi aholisi 1 kvadrat kilometrda 58,2 kishi zichligida istiqomat qiladi. Farg'ona vodiysida aholi zichligi respublikaning umumiy hududining 4% ni egallab, 28,6% 1 kvadrat kilometr hududdagi hamma aholining (9,5 mln kishidan ortiq) yoki o'rta 415,4 kishini tashkil qiladi. Andijon viloyati statistika markazi ma'lumotlariga ko'ra, 2019 yil oxirida 3,067 mln kishini tashkil qildi. Bunday tadqiqotlarni Andijon viloyatida (O'zbekiston Respublikasi) o'tkazilishi birinchidan zarurat hisoblanadi, Andijon viloyatida bunday tadqiqotlarni o'tkazish viloyatning o'ziga xos geografik, iqlimiy, demografik va ekologik ko'rsatkichlarga ega ekanligidan dalolat beradi. Aholining tabiiy rivojlanishi yuqori bo'lgan o'rganilayotgan hududda onkologik kasalliklar ko'rsatkichlarini o'rganish va bu ko'rsatkichlarni umumiy respublika ko'rsatkichlari

bilan taqqoslash shubhasiz muhimdir. Undan tashqari, berilgan onkologik ma'lumotlar, shuningdek tibbiy ko'ruv va fuqarolar bilan o'tkazilgan savolnoma materiallari tirishqoqlik bilan aniqlik kiritishni talab qiladi[3,5,7].

Materiallar va uslublar. Barcha ma'lumotlar Respublika ixtisoslashtirilgan onkologiya va radiologiya ilmiy amaliy tibbiyot markazi Andijon viloyati filiali statistika bulimi 007-sonli hisobot materiallari, ambulator kartalar va 030-3 sonli hisobga olish varaqalaridan olingan. Taqdim etilayotgan maqolada Andijon viloyati aholisining 2007-2019 yillar kuzatuv davridagi xavfli o'smalar strukturasi, kasallanish ko'rsatkichining qiyosiy tahlili va viloyat aholisi sonining o'zgarishlari, hamda, hukumat tomonidan ishlab chiqilgan qarorlar asosida o'sma kasalliklarni, ayniqsa vizual organlardagi o'smalarni erta bosqichlarda aniqlashda profilaktik ko'ruvlarining ahamiyati baholangan.

Natijalar va muxokamalar

Respublika ixtisoslashtirilgan onkologiya va radiologiya ilmiy amaliy tekshirish markazi statistika bo'limi ma'lumotlariga ko'ra 2016 yilda birlamchi aniqlangan bemorlar soni 22065 (100 000 aholi soniga 66.7) nafarni tashkil qilgan, ulardan 11881 (53,8%) ta holat ayollarga to'g'ri keladi. Respublikamizda birlamchi bachadon bo'yni saratoni tashxisi aniqlangan bemorlar 818 nafar bo'lib, ayollar orasida onkohastalik strukturasi sut bezi saratonidan keyingi 2-o'rinni egallagan (12.4 %). 2016 yilda onkologik kasalliklar sababli o'lgan bemor ayollar soni 7194 nafarni tashkil qilib, ulardan 818 tasi (11.4%) bachadon bo'yni saratoni oqibatida sodir bo'lgan. Ushbu hastalik o'limga olib kelgan onkologik kasalliklar strukturasi 2-o'rinni egallagan. Kechki bosqichlarda (III– IV bos.) aniqlangan bemorlar soni 549 nafarni tashkil qilib, xavfli o'smalar strukturasi 4.8 % ga etgan, birlamchi bachadon bo'yni saratoni tashxisi aniqlangan ayollar strukturasi 67 % bo'lgan (1-jadval).

Jadval 1

Uzbekiston Respublikasida bachadon bo'yni saratoni bilan kassalangan bemorlarning yoshi

	17-34		35-44		45-54		55-64		65 va ulardan katta		Ja'mi	
	Abs	%	abs	%	Abs	%	Abs	%	abs	%	Abs	%
2016 yil												
Kassalanish	61	4.2	291	19.8	534	36.4	409	27.9	172	11.7	1467	12.4
O'lim ko'rsatkichi	32	3.9	122	14.9	239	29.2	248	30.3	177	21.6	818	11.4
2017 yil												
Kassalanish	62	4.0	295	19.0	565	36.3	443	28.5	188	12.1	1553	11.9
O'lim ko'rsatkichi	38	4.5	138	16.2	273	32.1	251	29.4	150	17.6	850	11.1

Ushbu statistik ma'lumotlar taxlili 2017 yilda quyidagi ko'rinishda: birlamchi aniqlangan bemorlar soni 22730 (100 000 aholi soniga 66.7) nafarni tashkil qilgan, ulardan 13058 (57,5%) nafari ayollar. Birlamchi bachadon bo'yni saratoni tashxisi aniqlangan bemorlar 1553 nafargacha oshgan va ayollar orasida onkohastalik strukturasi 2-o'rinni egallagan (11.9%). Onkologik kasalliklar sababli o'lgan bemor ayollar soni 7633 nafarni tashkil qilib, ulardan 850 tasi (11.1%) bachadon bo'yni saratoni oqibatida sodir bo'lgan. Ushbu hastalik bu yilgi ko'rsatkichlarda ham o'limga olib kelgan onkologik kasalliklar strukturasi 2-o'rinni egallagan. Kechki bosqichlarda (III- IV st.) aniqlangan bemorlar soni 558 nafarni tashkil qilib, xavfli o'smalar strukturasi 4.7% ga etgan, birlamchi bachadon bo'yni saratoni tashxisi aniqlangan ayollar strukturasi 65% bo'lgan (1-jadval).

RIORIATM Andijon filiali ma'lumotlariga ko'ra 2016 yilda birlamchi aniqlangan bemorlar soni 1791 (100 000 aholi soniga 61,5) nafarni tashkil qilib, ulardan 1010 tasi ayollarga to'g'ri kelgan. Bachadon bo'yni saratoni tashxisi bilan 147 ta bemor birlamchi aniqlangan, ayollar orasida xavfli o'smalar strukturasi 14.6% ni ko'rsatgan va 2-o'rinni egallagan. 2016 yilda xavfli o'smalar sababli 480 ta o'lim sodir bo'lgan va ulardan 70 tasi bachadon bo'yni saratoni oqibatida yuzaga kelib, o'lim strukturasi sut bezi saratonidan keyingi

2-o'rinni egallagan. Ushbu yilda BBS 74 holatda kechki bosqichlarda aniqlanib, birlamchi bemorlarning 50.3% ni tashkil qilgan.

2017 yilgi statistik ma'lumotlarda ham analogik taxlil o'tkazildi. Birlamchi aniqlangan bemorlar soni 1685 (100 000 aholi soniga 64.5) nafarni tashkil qilgan, ulardan 984 (58.4%) nafari ayollar. Birlamchi bachadon bo'yni saratoni tashxisi aniqlangan bemorlar 164 nafargacha oshgan va ayollar orasida onkohastalik strukturasi 2-o'rinni egallagan (16.7%). Onkologik kasalliklar sababli o'lgan bemor ayollar soni 528 nafarni tashkil qilib, ulardan 75 tasi (14.2%) bachadon bo'yni saratoni oqibatida sodir bo'lgan. BBS 2017 yil ko'rsatkichlarida ham o'limga olib kelgan onkologik kasalliklar strukturasi 2-o'rinni egallagan. Kechki bosqichlarda (III- IV bos.) aniqlangan bemorlar soni 63 nafarni tashkil qilib, xavfli o'smalar strukturasi 8,3% ga etgan, birlamchi bachadon bo'yni saratoni tashxisi aniqlangan ayollar orasida 38,4% gacha pastlagan (2-jadval).

Andijon viloyati aholisi zichligi, viloyatning geografik hususiyatlari va etnik jihatdan turli xil bo'lishi viloyatdagi barcha hududlarda xavfli o'smalar profilaktikasi va erta aniqlashda turlicha yondashish maqsadga muvofiq bo'ladi. Buning uchun viloyatda onkologik kasalliklar holati hududlar kesimida o'rganilishi zarur.

Jadval 2

Andijon viloyati bo'yicha bachadon bo'yni saratoni bilan kassalangan bemorlarning yoshi

	17-34		35-44		45-54		55-64		65 i starshe		Vsego	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	Abs	%
2016												
Kassalanish	7	4.8	25	17.0	53	36.1	48	32.7	14	9.5	147	14.6
O'lim ko'rsatkichi	-	-	2	2.9	21	0.3	23	32.9	24	34.3	70	14.6
2017												
Kassalanish	12	7.3	33	20.1	65	39.6	40	24.4	14	8.5	164	16.7
O'lim ko'rsatkichi	2	2.7	9	12.0	25	33.3	27	36.0	12	16.0	75	14.2

Andijon viloyati aholisi soni 2020 yil boshiga 3 127,8 ming nafar (Respublika umumiy aholisi sonidan 9,3%) ni tashkil qilgan. Andijon shahar va Andijon tumani ma'muriy hududlarida 703 517(22,5%) ta aholi istiqomat qiladi, ulardan 353 443 (50,2%) nafari ayollardir.

Yuqorida ta'kidlanganidek, hududlar kesimi holatida o'rganish ilk bor Andijon shahar va Andijon tumani o'tkazildi. 2016 yilda Andijon shaharda birlamchi aniqlangan bemorlar soni 299 (100 000 aholi soniga 72) nafarni tashkil qilib, ulardan 175 tasi ayollarga to'g'ri kelgan. Bachadon bo'yni saratoni tashxisi bilan 17 ta bemor birlamchi aniqlangan, ayollar orasida xavfli o'smalar strukturasi 9.7% ni ko'rsatib, 2-o'rinni egallagan. 2016 yilda xavfli o'smalar sababli 115 ta

o'lim qayd etilgan va ulardan 15 tasi bachadon bo'yni saratoni oqibatida yuzaga kelib, o'lim strukturasi sut bezi saratonidan keyingi 2-o'rinni egallagan (3-jadval). 2017 yilda ushbu tahlil quyidagicha ko'rinishda bo'ldi: birlamchi aniqlangan bemorlar soni 274 (100 000 aholiga 65) nafar bo'lib, ulardan 168 tasi ayollar orasida kuzatilgan. Birlamchi BBS tashxisi bilan 34 ta holat qayd etilgan. Bu ko'rsatkich ayollarda xavfli o'smalar strukturasi 2-o'rinni egallagan (20.2%). Andijon shaharda onkohastalik oqibatida 26 ta o'lim qayd etilgan bo'lib, o'lim strukturasi ham sut bezi saratonidan keyingi 2-o'rinni egallagan. Kechki bosqichda (III- IV bos.) aniqlangan bemorlar soni 17 tani tashkil qilgan va birlamchi aniqlangan bemorlarning 50% ni ko'rsatgan.

Jadval 3

Andijon shaxri bo'yicha bachadon bo'yni saratoni bilan kassalangan bemorlarning yoshi

	17-34		35-44		45-54		55-64		65 va undan katta		Ja'mi	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	Abs	%	Abs	%
2016												
Kassalanish	1	5.8	2	11.6	5	29.4	7	41.1	2	11.6	17	9.7
O'lim ko'rsatkichi	-	-	1	6.7	7	46.7	5	33.3	2	13.3	15	13.0
2017												
Kasallanish	2	5.9	6	17.6	15	44.1	7	20.1	4	11.8	34	20.2
O'lim ko'rsatkichi	-	-	3	11.5	9	34.6	9	34.6	5	19.2	26	19.0

2016 yilda Andijon tumanida birlamchi aniqlangan bemorlar soni 151 (100 000 aholi soniga 63.1) nafarni tashkil qilib, ulardan 85 tasi ayollar orasida aniqlangan. Bachadon bo'yni saratoni tashxisi bilan 12 ta bemor birlamchi aniqlangan, ayollar orasida xavfli o'smalar strukturasi 14.1% ni ko'rsatib, 2-o'rinni egallagan. 2016 yilda xavfli o'smalar sababli 23 ta o'lim qayd etilgan va ulardan 3 tasi bachadon bo'yni saratoni oqibatida yuzaga kelgan. Kechki bosqichda (III– IV bos.) aniqlangan bemorlar soni 17 tani tashkil qilgan va birlamchi aniqlangan bemorlarning 50 % ni ko'rsatgan (4-jadval).

2017 yil ma'lumotlari taxlili natijalari oldingi yildan keskin farq qildi. birlamchi aniqlangan bemorlar soni 139 (100 000 aholi soniga 56.8) nafarni tashkil qilgan bo'lsa, ulardan 85 tasi ayollar orasida aniqlangan. 11 nafar bemorga birlamchi bachadon bo'yni saratoni tashxisi qo'yilgan, ayollar orasida xavfli o'smalar strukturasi 12.9% ni ko'rsatib, 2-o'rinni egallagan. Hisobot yilida xavfli o'smalar 40 ta o'lim holatiga olib kelgan va ulardan 8 tasi bachadon bo'yni saratoni oqibatida sodir bo'lgan. Kechki bosqichda (III– IV bos.) aniqlangan bemorlar soni 5 tani tashkil qilgan va birlamchi aniqlangan bemorlarning 45.5 % ni ko'rsatgan (4-jadval).

Jadval 4

Andijon rayon buyicha bachadon bo'yni saratoni bilan kassalangan bemorlarni yoshi

	17-34		35-44		45-54		55-64		65 i starshe		Vsego	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	Abs	%
2016												
Kasallanish	1	8,3	3	25,0	3	25,0	5	41,7	-	-	12	14,1
O'lim ko'rsatkichi	-	-	-	-	-	-	-	-	3	100,0	3	13,0
2017												
Kasallanish	1	9,1	3	27,3	6	54,5	1	9,1	-	-	11	12,9
O'lim ko'rsatkichi	-	-	1	12,5	3	37,5	3	37,5	1	12,5	8	20,0

Tadqiqot davomida BBS bilan kasallangan bemorlarning yoshga nisbatan kasallanish, o'lim va birlamchi aniqlangan bosqichlar tahlili ham o'tkazildi.

Xulosalar

Respublika onkologiya markazi statistik ma'lumotlariga asosan 2016 yilda jami 1467 ta BBS aniqlangan bo'lib, ayollar orasida onkokasallanish strukturasi 12.5% ni tashkil qilgan, ulardan 17-34 yosh – 61 (4.2%), 35-44 yosh – 291 (19.8%), 45-54 yosh – 534 (36.4%), 55-64 yosh – 409 (27.9%) va 65 yoshdan yuqori – 172 (11.7%) ni ko'rsatgan. Xavfli o'smalar sababli sodir bo'lgan umumiy o'lim soni 14068 ta, ulardan 7194 nafari ayollar orasida qayd etilgan. Hisobot yilida BBS dan o'lgan bemorlar soni 818 nafar (ayollar orasida onkologik o'lim strukturasi 11,4%), ulardan 17-34 yosh – 32 (3.9%), 35-44 yosh – 122 (14.9%), 45-54 yosh – 239 (29.2%), 55-64 yosh – 248 (30.3%) va 65 yoshdan yuqori bemorlarda – 177 (21.6%) ni ko'rsatdi (1-jadval).

2017 yilda jami 1553 ta BBS aniqlangan, onkokasallanish strukturasi esa 11.9% ni tashkil qilib, ulardan 17-34 yosh – 62 (4.0%), 35-44 yosh – 295 (19.0%), 45-54 yosh – 565 (36.3%), 55-64 yosh – 443 (28.5%) va 65 yoshdan yuqori – 188 (12.1%) ni ko'rsatgan. Xavfli o'smalar sababli sodir bo'lgan umumiy o'lim soni 14363 ta, ulardan 7633 nafari ayollar orasida qayd etilgan. Hisobot yilida BBS dan o'lgan bemorlar soni 850 nafar (ayollar orasida onkologik o'lim strukturasi 11,9%), ulardan 17-34 yosh – 38 (4.5%), 35-44 yosh – 138 (16.2%), 45-54 yosh – 273 (32.1%), 55-64 yosh – 251 (29.4%) va 65 yoshdan yuqori bemorlarda – 150 (17.6%) ni ko'rsatdi (1-jadval).

Andijon viloyatida 2016 yilda jami 147 ta (ayollarda xavfli o'smalar strukturasi 14.6%) holat aniqlangan, ulardan 17-34 yosh – 7 (4.8%), 35-44 yosh – 25 (17.0%), 45-54 yosh – 53 (36.1%), 55-64 yosh – 48 (32.7%) va 65 yoshdan yuqori – 14 (9.5%). Viloyat ma'muriy hududida onkologik kasalliklardan o'lgan bemorlar soni 1114 tani ko'rsatgan, ulardan 70 ta (14.6%) holat BBS oqibatida qayd etilgan. YOSHga nisbatan o'lim tahlili quyidagicha: 17-34 yosh – kuzatilmagan, 35-44 yosh – 2 (2.9%), 45-54 yosh – 21 (30.0%), 55-64 yosh – 23 (32.9%) va 65 yoshdan yuqori – 24 (34.3%) (2-jadval).

Viloyat ma'lumotlari 2017 yil tahlili ham o'tkazildi. Ushbu yilda umumiy hisobda BBS bilan kasallangan ayollar soni 164 taga etib, ayollarda xavfli o'smalar strukturasi 16.7% gacha oshgan, ulardan 17-34 yosh – 12 (7.3%), 35-44 yosh – 33 (20.1%), 45-54 yosh – 65 (39.6%), 55-64 yosh – 40 (24.4%) va 65 yoshdan yuqori – 14 (8.5%) ni tashkil qildi. Viloyatda jami 1073 ta o'lim holati qayd etilgan bo'lib, 528 tasi ayollarga to'g'ri keladi. 2017 yilda 75 ta BBS sababli o'lim holati kuzatilgan, ulardan 17-34 yosh – 2 (2.7%), 35-44 yosh – 9 (12.0%), 45-54 yosh – 25 (33.3%), 55-64 yosh – 27 (36.0%) va 65 yoshdan yuqori – 12 (16.0%).

Andijon shaharda 2016 yil yakuniga jami 17 (ayollar onkologik kasallanish strukturasi 9.7%) ta BBS aniqlanib, ulardan 17-34 yosh – 1 (5.8%), 35-44 yosh – 2 (11.6%), 45-54 yosh – 5 (29.4%), 55-64 yosh – 7 (41.1%) va 65 yoshdan yuqori – 2 (11.6%). SHahar hududida ushbu yili xavfli o'smalardan 192 ta o'lim holati ro'yxatga olingan, ulardan 115 nafari ayollar. BBS oqibatida 15 ta o'lim holati qayd etilib, yoshga nisbatan o'lim tahlili quyidagicha ko'rishga ega: 17-34 yosh – kuzatilmagan, 35-44 yosh – 1 (6.7%), 45-54 yosh – 7 (46.7%), 55-64 yosh – 5 (33.3%) va 65 yoshdan yuqori – 2 (13.3%) (3-jadval).

2017 yilda shahar hududida 34 (ayollar orasida 20.2%) ta BBS aniqlangan bo'lib, ulardan 17-34 yosh – 2 (5.9%), 35-44 yosh – 6 (17.6%), 45-54 yosh – 15 (44.1%), 55-64 yosh – 7 (20.1%) va 65 yoshdan yuqori – 4 (11.8%). Andijon shaharda ushbu yilda xavfli o'smalardan 206 nafar bemor hayotdan ko'z yumgan, ularning 66.5% (137 nafar) ni ayollar tashkil qilgan. BBS kasalligi 26 (19.0%) bemorning o'limiga sabab bo'lgan va ulardan 17-34 yosh – kuzatilmagan, 35-44 yosh – 3 (11.5%), 45-54 yosh – 9 (34.6%), 55-64 yosh – 9 (34.6%) va 65 yoshdan yuqori – 5 (19.2%).

Andijon tumanida 2016 yil ma'lumotlariga asosan jami 12 (14.1%) ta BBS aniqlangan bo'lib, ulardan 17-34 yosh – 1 (8.3%), 35-44 yosh – 3 (25.0%), 45-54 yosh – 3 (25.0%), 55-64 yosh – 5 (41.7%) va 65 yoshdan yuqori – kuzatilmagan. Tuman bo'yicha yil davomida 59 ta o'lim qayd etilgan bo'lib, 23 ta holat ayollarda aniqlangan. 3 nafar bemor BBS kasalligidan vafot etgan va bularning barchasi 65 yoshdan yuqori bemorlarda qayd etilgan.

2017 yil tuman ma'lumotlari tahlili quyidagicha: tuman hududida birlamchi BBS tashxisi 11 (ayollar orasida umumiy xavfli o'smalar strukturasi 12.9%) ta bemorda aniqlangan, ulardan 17-34 yosh – 1 (9.1%), 35-44 yosh – 3 (27.3%), 45-54 yosh – 6 (54.5%), 55-64 yosh – 1 (9.1%) va 65 yoshdan yuqori – kuzatilmagan. Tahlil olib borilgan hududda xavfli o'smalardan 2017 yilda 61 ta o'lim holati qayd etilgan (40 nafari ayollarga to'g'ri keladi). BBS oqibatida o'lgan bemorlar soni 8 nafarni ko'rsatgan va yoshga nisbatan ko'rsatkichlar quyidagicha ko'rinishga ega: 17-34 yosh – kuzatilmagan, 35-44 yosh – 1 (12.5%), 45-54 yosh – 3 (37.5%), 55-64 yosh – 3 (37.5%) va 65 yoshdan yuqori – 1 (12.5%).

Adabiyotlar:

1. Walboomers JM, Jacobs MV, Manos MM, et al. Human papillomavirus is a necessary cause of invasive cervical cancer worldwide. *J Pathol* 1999; 189:12–19.
2. Bosch FX, Lorincz A, Munoz N, et al. The causal relation between human papillomavirus and cervical cancer. *J Clin Pathol* 2002;55:244–65
3. Schiffman M, Kjaer SK. Chapter 2: natural history of anogenital human papillomavirus infection and neoplasia. *J Natl Cancer Inst Monogr* 2003; 31:14–9
4. Ostör AG. Natural history of cervical intraepithelial neoplasia: a critical review. *Int J Gynecol Pathol* 1993;12:186–92.
5. Bansal N, Wright JD, Cohen CJ, et al. Natural history of established low grade cervical intraepithelial (CIN 1) lesions. *Anticancer Res* 2008;28: 1763–6.
6. Thulaseedharan JV, Malila N, Esmey PO, et al. Risk of invasive cancer among women visually screened and colposcopy triaged by trained nurses in rural South India. *Int J Gynaecol Obstet* 2015;129:104–8.
7. Mittal S, Mandal R, Banerjee D, et al. HPV detection-based cervical cancer screening program in low-resource setting: lessons learnt from a community-based demonstration project in India. *Cancer Causes Control* 2016;27:351–8.
8. Dilfuzahon Mamarasulova, Abdulla Abduhakimov, Doniyor Tursunov, Dilbarkhon Urmanbaeva, Oybek Jalolov, Zuhridin Isaev “Comparative Analysis of the Mortality Structure among the Population of Andijan Region for 2016-2018” *J. Cardiovasc Disease Res.*, Vol 11, Issue 2, April June 2020; 11(2): 01- 03
9. World Health Organization Global Health Observatory Data Repository, Mortality and Global Health Estimates 2018. URL: apps.who.int/gho/data.